

TEKİRDAĞ TARİHİ AHŞAP YAPILARIN KUMAŞ YÜZEY TASARIMINA YANSIMASI*

REFLECTION OF TEKİRDAĞ HISTORICAL WOODEN BUILDINGS ON FABRIC SURFACE DESIGN

 Dilber YILDIZ**

Öz

21. yüzyıl da giysi markalarının hızlı moda anlayışı içerisinde tüketicinin isteklerine cevap verebilmeleri onların bu sektörde kalıcılığını arttırmaktadır. Giysi markaları günümüzde ilerleyen teknolojiye dayanarak artık çok fazla ar-ge çalışmalarına yer vermektedir. Markalar, tüketicinin istekleri doğrultusunda farklı malzeme ve teknikler geliştirdikçe de malzeme ve tekniği ürüne dönüştürmede tekstil tasarımcısına ihtiyaç duymaktadır. Hazır giyim sektöründe önemli bir rol üstlenen tasarımcılar günümüzün rekabet ortamında ise sadece estetik, özgün, geleneksel gibi unsurlardan ilham almayıp artık farklı sanat disiplinlerinden ve bilimden de etkilenerek yararlanmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada, farklı iki disiplin bir araya getirilerek bu sanatlardan tasarım prensipleri doğrultusunda nasıl yararlanıldığı anlatılmaya çalışılacaktır. Yapılan çalışmada ülkemizin önemli illerinden Tekirdağ'ın tarihi yapılarından ahşap evleri seçilmiş ve bu mimari yapıların form, renk, doku gibi öğelerinden esinlenilerek, sekiz adet özgün yüzey tasarımı yapılmıştır. Yapılan çalışmanın bu alanda ilgilenen tasarımcılara ve araştırmacılara önemli katkı sağlaması hedeflenerek, üretilen özgün tekstil yüzeylerinin üretim süreçleri ayrıntılı anlatılarak görsel verilerle desteklenmesi hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Tekirdağ Tarihi Ahşap Evleri, Tekstil Yüzeyi, Batik, Baskı.

Abstract

In the 21st century, clothing brands' ability to respond to consumer demands within the fast fashion framework enhances their sustainability in the industry. Nowadays, brands take advantage of advancing technology to incorporate extensive research and development efforts. While brands develop new materials and techniques in line with consumer needs, they still rely on textile designers to transform these into products. Designers, playing a crucial role in the ready-to-wear sector, draw inspiration not only from aesthetics, originality, and tradition, but also from various art disciplines and science in today's competitive environment. This study aims to illustrate how principles from these disciplines are utilized in design. The historical wooden houses of Tekirdağ, an important city in Turkey, have been selected, and eight original surface designs have been created, inspired by the forms, colors, and textures of these architectural structures. The study aims to provide significant contributions to designers and researchers in this field, detailing the production processes of the unique textile surfaces and supporting them with visual data.

Keywords: Tekirdağ Historical Wooden Houses, Textile Surface, Batik, Printing.

Araştırma Makalesi / Research Article

Başvuru tarihi / Received: 01 Nisan 2024 - Kabul tarihi / Accepted: 23 Ekim 2024

*Çalışma, 3. Uluslararası Balkanlar, Anadolu, Kafkasya ve Türkistan Coğrafyası Sanat, Kültür, Tarih ve Folklor Kongresi/Sanat Etkinliklerinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, dyildiz@nku.edu.tr, Tekirdağ/Türkiye

1. Giriş

21. yüzyıl da hızla değişen tekstil moda algısı bu sektörün içerisinde yer alan firmalar, tüketicinin taleplerine seri bir şekilde cevap verebilecek üretimler yapmalarıyla sürekliliklerini sağlamaktadır. Bu nedenle bu sektörde çalışan tekstil tasarımcısının yeni özgün eserler üretebilmesi, firmanın kalıcılığını belirleyen en önemli unsurlar arasındadır. Özellikle günümüzde teknolojik gelişmelerin ortaya koyduğu değişimler ve yenilikçi yaklaşımlar kumaş yüzey yapılarında değişikliklere neden olmaktadır. Bu nedenle tüm tasarım alanlarında olduğu gibi kumaş tasarımında da tasarımcının rolü çok önemlidir.

Günümüzde tekstil tasarımcıları yaratım süreçlerinde farklı kültürlerin gelenek göreneklerinden, örf adetlerinden esinlendikleri gibi farklı sanat disiplinlerinin teknik ve malzeme çeşitliklerinden de etkilenebilmektedir. Yapılan çalışmada, kültürümüzün önemli taşınmaz kültürel mirasları arasında yer alan Tekirdağ iline ait "Tekirdağ tarihi ahşap evlerinden" esinlenerek ürün geliştirilmiştir.

Çalışmanın Amacı

Türkiye'nin önemli kültürleri arasında yer alan Tekirdağ tarihi ahşap evlerinin form, renk, doku gibi özelliklerinden esinlenilerek özgün tekstil yüzeyleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca ülkemizde unutulmaya başlayan önemli mimari yapılarımızın da gelecek kuşaklara tanıtılması amaçlanmış ve bunun sonucunda yeni özgün tekstil yüzey üretilmesi hedeflenmiştir.

Materyal ve Metot

Araştırmada tarama ve deneme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulurken literatür taraması yapılmıştır. İlk bölümü tekstil tasarımcısının disiplinlerarası çalışmalarının önemi incelenerek geleneksel mimari sanat algısı içerisinde, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama yöntemi kullanılarak Tekirdağ ve tarihi ahşap yapıları hakkında bilgi verilmiştir. Esin kaynağı olan ahşap yapıların görsel etkileri kumaş yüzeyine çeşitli yöntemlerle (katlama, teyelli ve bağlama batık ve tahta kalıpla baskı aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada özgün kumaş tasarımları yapılmıştır.

Araştırmada, deneysel yöntem kullanılarak boyanmış tekstil yüzeyleri oluşturulmuştur. Araştırmanın evrenini, Tekirdağ tarihi ahşap yapıları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise

boyanmış sekiz adet deneme kumaş yüzeyleridir. Uygulama çerçevesinde beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş siyah renk (aktardan alınan toz) boya ile boyanmış, batik yapılan yerler sodyum hipoklorit (NaClO) batırılarak, ağartma işlemi yapılmış lekeler oluşmuştur. Tahta kalıpla, renkli sentetik tekstil boya ları kullanılarak el baskı yapılmış kumaşa desen ve derinlik kazandırılmıştır.

2. Tekstil Tasarımcısının Tasarım Sürecinde Disiplinlerarası Çalışmasının Önemi

21. yüzyılın giysi markalarının hızlı moda anlayışı içerisinde daima yenilikçi bakış açısı ile üretim yapma isteği ve sürekliliğini sağlama çabası, bu alanda çalışan tasarımcıların sınırlarını zorlamalarına neden olmuştur. Bu nedenle artık tekstil tasarımcısı ürün tasarlarırken veya geliştirirken birçok disiplinle iş birlikleri içerisinde dir. Böylelikle günümüzde farklı disiplinler birbiri ile etkileşime girmeye başlamıştır. Böylece yeni bilgi ve çözümlere ulaşmak isteyen disiplinler, kendi alanların dışında birçok yapıdan, unsurdan, objeden etkilene rek tasarımlarında yeni özgün farklı bakış açısı ortaya çıkarmaya başlamışlardır. İlk bakışta birbirinden bağımsız görülen birçok disiplinin buluşmasına duyulan gereksinim ve bu sebeple ortaya çıkan uygulanabilir kazanımlar disiplinlerarası etkileşimi mümkün kılmıştır.

Günümüzde değişime uğrayan tasarım pratiği, ürün tasarlamasının yanı sıra artık tasarımcının deneyimlerini, toplumları ve sistemleri tasarlamaktadır (Stewart, 2011:517). Bu nedenle de tasarım disiplini multidisipliner hale gelmiştir. Disiplinlerarası çalışmalar tasarımda farklı yöntem ve yolların denenmesine ve çok boyutlu düşünme yeteneğimizin de ilerlemesini desteklemiştir. Böylelikle tekstil tasarımcısı, toplumların sanat, kültür, adet, gelenek, ekonomi, politika, teknoloji, estetik algıları gibi birçok alanından esinlenirken ayrıca yenilikçi ürün geliştirirken farklı disiplinlerle çalışmaya da başlamışlardır. Kısaca sanatsal bir çalışma alanı olarak tekstil ve moda tasarımı tüm disiplinlerden beslenmektedir (La Bruyere, 1885:392 aktaran Ertikin, 2021:479). Böylelikle tekstil tasarımcısı yaratıcı fikir ve malzemelerle özgün eserler üretebilmektedir. Günümüzde tekstil tasarımcılarının yaratım süreçlerinde farklı kültürlerden esinlendikleri gibi farklı sanat disiplinlerini de araştırmaları ve esin kaynağına dönüştürmeleri bu çalışmanın araştırma ve üretim sürecini oluşturmuştur. Çalışmada Tekirdağ iline ait somut kültürel miraslarımızdan biri olan Tekirdağ tarihi ahşap yapıları araştırılmıştır. Öncelikle Tekirdağ

ilinin tarihini kısaca incelersek;

3. Tekirdağ

Tarih içerisinde farklı isimler alan Tekirdağ ili, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan önemli bir şehrimizdir. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının arasında kalması sebebiyle birçok toplulukların akınına uğramıştır. Tarih boyunca süren bu akınlar bölgedeki birçok sanat eserinin yıkılmasına ve yok olmasına neden olmuştur. Ancak bölgeye Osmanlının hâkimiyetinin yerleşmesi durumu değiştirmiştir. Akınlar seyrelmiş ve eserler yükselmiştir (Çevik, 1949:11).

Tekirdağ ayrıca bir liman kenti olma özelliği onun stratejik önemini arttırarak, önemli bir geçit bölgesi olmasına neden olmuştur. Trakya Bölgesi üzerinden farklı alanlarda ticaretin gerçekleşmesi bu bölgedeki topraklara göçlerin sık olmasına neden olmuştur. Böylelikle Avrupa Kıtası ile Anadolu arasındaki kültür alışverişin başlamasıyla, farklı ticaret yollarının açılmasına neden olmuştur. Böylelikle Trakya topraklarında, farklı ülkelerle her türlü ticaretin yapıldığı Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nden, Karadeniz'e gibi ana deniz yollarına ulaşımının sağlandığı önemli bir bölgedir.

Trakya Bölgesi'nin, jeopolitik konumunun yanı sıra ılımlı iklimi, bitki örtüsü, su ve kara hayvanlarının zenginliği insanların iskânı için uygun olmuş, gelişimine katkı sağlamıştır (Tekirdağ Kültür Envanteri, 2005:1).

Tekirdağ, Traklar Döneminde Bisanthe, Romalılar zamanında Rhaidestus, Bizans idaresinde iken Rodosto, Osmanlılar Döneminde Rodosçuk ve Tekfurdağı olarak isim almıştır. 1927'de Cumhuriyet Döneminde etrafındaki dağların renginden dolayı Tekirdağ ismini almıştır (Karakoç ve Yayla, 2015:149).

Tekirdağ'ın hareketli topoğrafik yapısı, tarih boyunca geçiş alanı olması, geleneksel yaşam öğeleri, yerel tatlar, folklorik değerler, doğal ve kültürel, sosyal yaşam, geçmiş dönemlerde birçok medeniyetlere tanıklık etmesi açısından üstün özelliklere sahiptir. Bu değerler tarihi kent merkezinin iskeletini oluşturmuş kente biçim vermişlerdir (Kiper, 2015:244). Geniş bir kültür belleğine sahip olan Tekirdağ'ın tarihi M.Ö. 6000 yıllarına kadar dayanmaktadır. Traklar, Grek,

Persler, Roma, Bizans, Bulgar Krallığı, Yunanlar, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemlerine Tekirdağ ev sahipliği yapmıştır.

Tekirdağ kıtalar arasında geçiş güzergâhında olması, İstanbul'a olan yakınlığı ile Balkanlardan Avrupa'ya açılan önemli bir konumdadır. Bu sebeple şehrin tarihi dokusunun ve kültürel oluşumunun şekillenmesinde önemli rol üstlenmektedir. 6000 yıllık tarihi boyunca bu coğrafyada yaşayan uygarlıklar, bıraktıkları eserlerle kendi kültürlerini sonraki uygarlıklara aktarmışlardır. Aynı zamanda Tekirdağ'ın gerek konumu gerek bereketli toprakları ile de geçmişten günümüze modern tarım ve sanayi kentine dönüşmesini sağlamıştır.

3.1. Tekirdağ Tarihi Ahşap Evleri

Osmanlı Dönemi Tekirdağ evlerinin çoğunluğu ahşap karkas yapılarıdır. Çoğunluğu bodrum kat üzerine iki veya üç katlıdır. İkinci katta cumbalı yani ileri çıkmalıdır. Evlerin çoğunluğunda dış cephe süslemeleri yapılmıştır. Dış cephede ve iç mekândaki süsler tezyinatın önemli unsurudur. Ahşap evlerin ön cephesindeki pencerelerin ahşap sövesinde süslemeler bulunmaktadır.

Tekirdağ'daki tarihi ev veya binaların en eskileri 17. yüzyıl sonlarına aittir. 18. yüzyıla tarihlenen evlerin dışında günümüze ulaşan ev ve binaların çoğunluğu 19. ve 20. yüzyılın başlarına aittir. 19. ve 20. yüzyıla ait tarihi binalar batılı mimari özellikler ile geleneksel mimari unsurların kaynaştırıldığı yapılarıdır. Osmanlı dönemi evler zamanın teknik, sosyal, sanatsal ve mimari akımlarından etkileşimler sonucu ortaya çıkmış yapılarıdır.

Tekirdağ tarihi ahşap evlerin yapımında kullanılan ahşap ve kerpiç dönüşümlü, doğal yapısı ve ısı izolasyonu yüksek olan vücut elektriğini çeken stresi azaltan yapılarıdır. Ahşap karkas evler yaşayan, nefes alan sağlıklı evlerdir. Bu evler insan doğasına uygundur. Çevre ve doğaya uyumlu, doğa ve yeşili ile bütünleşmiş bahçeli yapılarıdır (Görsel:1, 2).

Tarihi evler kentimizin ve yöremizin kültürünü, sosyal yaşam biçimini, değerlerini, ekonomik yapısını, sanatsal özelliklerini, dönemin teknolojisini ve toplumsal yapısını anlatmaktadır (Satkın, 2015:41-45). Eski Tekirdağ evleri, Tekirdağ ilinin, Ertuğrul, Ortacami,

Yavuz, Turgut, Zafer ve Gündoğdu Mahallelerinde görülmektedir. Bunların birçoğu harabe halindedir (Kurt, 2023:129-130).

Görsel 1. Ertuğrul Mahallesi Ahşap Tarihi Yapılar.

Görsel 2. Ahşap yapılardan detay görüntü.

Çalışmada, Tekirdağ ilinde yer alan eski ahşap evlerin form ve doku özelliklerinden yararlanılarak tasarlanan kumaş yüzeyleri geleneksel batık sanatımızla şekillendirilerek yeni özgün eserler üretilmesi hedeflenmiştir. Böylelikle gerek yok olmaya başlamış geleneksel mimari yapılarımız gerekse tekstil el sanatlarımızın gelecek nesillere aktarımı için sürdürülebilirliği hedeflenmiştir. Bu bağlamda geleneksel el sanatlarımızdan Batık Sanatını incelersek;

4. Batik Sanatı

Batik, kumaş veya bez üzerine resim yapma tekniği denilen yüzey bezeme sanatıdır (Kırşoğlu, 1991:123). Batik kumaş üstünde desen meydana getirebilmek için bir kapama metodudur. Yazmak ve noktalamak anlamına gelen batik Java'da doğmuştur (Yayan ve Ertürk, 2012:557-559). Batik sözcüğü "bitik" olarak belirtilmekte eski Türklerde "bitik" sözcüğü resimleme, süsleme ve çiçekleme anlamına gelmektedir. Yüzyıllardır batik sanatı kumaşın bağlanarak yapıldığı ve tekstil boyama tekniği olarak kullanılmaktadır (Gökaydın, 1996:88).

Elde edilen bilgiler ve arkeolojik verilere göre, 2000 yıllık bir geçmişi olan batik sanatından bahsedilmektedir. Fakat ilk başlangıcının kesin nerede ve ne zaman olduğu bilinmemektedir (Aydoğan ve Oyman, 2021:731). Günümüzde Orta ve Uzak doğuda Japonya, Endonezya, Hindistan, Afrika, Çin, Okinava, Filipinler, Sri Lanka, Türkmenistan ve Avrupa'da uygulanmaktadır.

4.1. Batik Uygulama Şekilleri

Mumlu batik (Kazıma batik, kalıpla batik)

Mum, boyanın kumaşa geçmesini engelleyen şekil verici olarak kullanılmaktadır. Kumaşa desen çizilir ve boya almaması gereken yerler mumla kapatılır. Boyama işlemi yapılır. Mumlu alanlar elle sıkıştırılarak çatlama yapılar boyanın kırılan mumlar arasına sızması ile renk ve desen oluşumu sağlanır.

Akıtma Batik (Tuzlama Batik)

Kasnağa gerilen kumaş ıslatılır. Belirlenen yerlere boya sürülür. Boyanın üzerine istenilen yerlerine şeker veya iri taneli tuz serpilir ve istenilen yöne akıtılır tuzun aktığı yerdeki boyalar açılır böylece aşamalı renk geçişleri elde edilir. Kumaş tersinden ütülerek renk sabitlenir. Tuzdan sertleşen kumaş yıkanır ve yeniden ütülür.

Bağlama Batik

Boyanın girişini engellemek üzere kumaşa ipe basınç ve sıkıştırmanın kullanıldığı bir tekniktir. İstenen deseni elde etmek için kumaşı küçük tutamlarla bağlamaya denir. Her bir

düğüm elle bağlanır, küçük şekillerde düğümler atılır ve boyama işlemi sonrası bu düğümler, birer birer dikkatlice serbest bırakılır (Görsel 4).

Katlama Batik

Kumaş, kareler, üçgenler, dikdörtgenler meydana getirecek şekilde geniş pililer halinde katlanır ipe sıkıca bağlanır. Sarılıp kumaş daha sonra iki tahta panel veya çubuk arasına konarak boyanırken sıkıca duracak şekilde ipe bağlanır. Böylece boyandığında çoklu katlamalar ile hafif kenarlı, keskin olmayan geometrik görüntüler, desenler elde edilir (Görsel 4).

Teyelli Batik

Yatay, dikey ve diyagonal olarak istenilen uzunlukta ve genişlikte desenler çizilir. Efektler dikiş tipine, kumaşın katlanıp katlanmamasına göre değişir. Katlama ve serbest teyel ile her şekilde ve büyüklükte desen elde edilir (Görsel 3).

Batik tekniğinde kumaşa boyama ve desenlendirme aynı zamanda zeminin rengine göre açık amorf (şekilsiz) pürüzsüz lekeler oluşmaktadır. Dikiş, bağlama, katlama gibi farklı kapatma işlemleri ile boyanın kumaşı boyaması önlenmektedir Böylece kumaş yüzeyinde desenlendirme ve lekeler oluşmaktadır.

Özsoy ve Ayaydın (2015:120)'nın da belirttiği gibi leke şeklin bir başka ifade biçimidir. "Leke, yüzeyleri, herhangi bir malzeme ile örterek; renk, doku, ışık-gölge, ölçü, geometri, derinlik olarak ifadelendirmenin tekniği" olarak tanımlamıştır (Atalayer, 994:151-152). Görsel sanatlarda leke, biçimlendirmenin, hacimlendirmenin, derinliğin anlatımıdır. Yüzeysel olarak ışığa, renge, dokuya, derinliğe bağlı ton değerlerinin anlatım tekniğidir. Yüzeyi tam örtme lekedir, malzeme ile kaplanmasıdır. Leke görsel şekillendirmenin temel ögesidir. Leke, seyrekliği ve inceliği, ışıklılığı, (açık tonları) kesafeti, (yoğunluğu) koyu tonları, üst üste "binmeler", ton transparantlarını, iz olmayan "düzgünlükler", uyumlu armonili geçişleri, lekesel girinti çıkıntı ve araca bağlı "izler", dokusal "tekstürel" leke yapılaşması oluşturmaktadır. Lekeler, pürüzsüz lekeler, dokusal lekeler, çizgisel lekeler, noktasal (puantilist) lekeler ve olarak çeşitlenmektedir.

Farklı iplik, kumaş yapısı ve örgü birlikteliği ile kumaş yüzeyinde üç boyutluluk oluşturulacağı gibi batik, shibori gibi geleneksel rezerve boyama teknikleri ile de üç boyutlu

görünümler elde edilmektedir (Halaçeli, 2011:32). Çalışmada araştırılan ve incelenen Tekirdağ'ın tarihi ahşap evlerinin form ve doku özelliklerinden esinlenilerek yeni tekstil yüzeyleri batık sanatımızla oluşturulmuş ve ürüne dönüştürülmüştür. Bu bağlamda yapılan özgün tasarımlarının üretiminde kullanılan malzeme ve teknik sürecini incelersek;

5. Tekirdağ Evleri, Ahşap Yapılarından Esinlenerek Yapılan Özgün Kumaş Tasarımları

Bu çalışmada, katlama batık, teyelli batık, bağlama batık çalışmaları yapılmıştır (Görsel 3, 4). Malzeme olarak beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş, siyah renk (aktardan alınan toz) boya boya ve sodyum hipoklorit (NaClO) kullanılmıştır. Boyanan kumaşın ağarması sağlanmış desen ve leke oluşmuştur. Sentetik tekstil boyası ile tahta kalıpla el baskısı yapılarak kumaşa desen ve derinlik kazandırılmıştır.

Görsel 3. Teyelli Batık, Dilber Yıldız, Kumaş Tasarım Çalışmaları 2022

Görsel 4. Katlama Batık, Bağlama Batık Dilber Yıldız, Kumaş Tasarım Çalışmaları 2022.

Görsel 5 ve Görsel 6'da beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş siyah renk (aktardan alınan toz) boya ile boyanmıştır. Teyelli batik yöntemi uygulanmıştır. Sıkıştırılan ve katlanan kumaş, sodyum hipoklorit (NaClO) batırılmıştır. Boyanan kumaşın ağarması sağlanmış desen ve leke oluşmuştur. Zemin üzerine uygulanan batik ile şekiller ve zikzaklar ortaya çıkmış, şekil zemin ilişkisi bakımından görsel algıyı etkilemiştir. Uygulanan teyelli batik ile zeminin rengine göre açık renk amorf (şekilsiz), çizgisel ve zikzak lekeler oluşmuştur. Yüzey biçimlendirilmiş, hacim ve derinlik kazandırılmıştır.

Görsel 5. Kumaşın Tüm Yüzeyine Teyelli Batik Kumaş Tasarımı Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

Görsel 6. Kumaş Yüzeyinde Belirli Aralıklarla Teyelli Batik Kumaş Tasarımı Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

Görsel 7 ve Görsel 8'de yer alan beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş, siyah renk (aktardan alınan toz) boya boyanmıştır. Bağlama batik yöntemi uygulanmıştır. Kumaşta belirlenen yerler pamuklu iplik ile sıkıca bağlanmıştır. Sodyum hipoklorit, (NaClO) ile kumaşın açıkta kalan bağlanmayan kısımlarına nüfuz etmesi sağlanarak, kumaş yüzeyinde desenlendirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Boyanan kumaşın ağarması ile desen ve leke oluşumu ile derinlikli görünüm sağlanmıştır. Uygulanan batik ile şekiller ortaya çıkmış, şekil zemin ilişkisi bakımından görsel algıyı etkilemiştir. Zeminin rengine göre açık renk amorf (şekilsiz), pürüzsüz lekeler oluşmuştur. İrili ufaklı lekeler büyük-küçük ilişkisi ile korama örnek oluşturmuştur. Yüzey biçimlendirilmiş, hacim ve derinlik kazandırılmıştır. Görsel 8'de farklı olarak etek ucunda kumaş yüzeyine kırmızı sentetik tekstil boyası ile tahta kalıpla el baskı yapılmış, üçüncü bir renk ile estetik özellikler arttırılmış, görsel özellikleri zenginleştirilmiş, kumaşa optik bir derinlik kazandırılmıştır.

Görsel 7. Bağlama Batik Kumaş Tasarım Çalışması
Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

Görsel 8. Bağlama Batik Kumaş Tasarım Çalışması
Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

(İki kumaş tasarımını birbirinden ayıran sodyum hipoklorite nüfuz ettirme şeklinde farklılıklardır)

Görsel 9'da ise beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş, siyah renk (aktardan alınan toz) boya ile boyanmıştır. Kumaş yüzeyine sodyum hipoklorit, (NaClO) ve kırmızı renkli sentetik tekstil boyası ile vevende tekrarlayan farklı desenlerde tahta kalıpla el baskı yapılmıştır. Tahta kalıpla yapılan el baskı üçüncü bir renk ile estetik özellikler arttırılmış malzemeye hacimli ve derinlikli görünüm kazandırılmış ve görsel özellikleri zenginleştirilmiş, kumaşa desen ve doku kazandırılarak rölyef etki oluşturulmuştur. Zeminin rengine göre açık ve renkli dokusal lekeler oluşmuş, zeminin önündeki motifleri algılamayı kolaylaştırmıştır. Tasarımının önemli ilkesi tekrar ile devamlılığı olan tekstil yüzeyi elde edilmiştir. Görsel 10'da ise siyah boyanan kumaş katlanmış, sodyum hipoklorite (NaClO) maruz bırakılmış kumaşın büyük çoğunluğunun rengi ağarmış bazı yerlerinde siyah lekeler oluşmuştur. Siyah renk sentetik tekstil boyası ile kumaşın yüzünde hâkim olan tahta kalıpla el baskı yapılmıştır. Malzemeye hacimli ve derinlikli görünüm kazandırılmış ve görsel özellikleri zenginleştirilmiştir.

Görsel 9. Tahta Kalıpla Baskı ve Katlama Batik Kumaş Tasarım Çalışması Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

(İki kumaş tasarımını birbirinden ayıran sodyum hipoklorite nüfuz ettirme şeklindeki farklılıklardır)

Görsel 10. Tahta Kalıpla Baskı ve Katlama Batik Kumaş Tasarım Çalışması Dilber Yıldız, 2022, 2m/Tekirdağ

Görsel 11'de ise beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş, siyah renk (aktardan alınan toz) boya ile boyanmıştır. Katlama batik yöntemi uygulanmıştır. Kumaş, katlanıp pamuklu ipe bağlanıp sıkıştırılarak, kumaş yüzeyinin tamamı sodyum hipoklorite, (NaClO) batırılmış, ağartma işlemi yapılmıştır. Lekeler zeminin rengine göre koyu amorf (şekilsiz) pürüzsüz oluşmuştur. Kumaş yüzeyine siyah sentetik tekstil boyası ile yatayda ve dikeyde tekrarlayan tahta kalıpla el baskısı yapılmıştır. Kumaşın yüzünde hâkim olan tahta kalıpla baskı ile estetik özellikler arttırılmış, malzemeye hacimli ve derinlikli görünüm kazandırılmış ve görsel özellikleri zenginleştirilmiştir. Baskıyla kumaşa desen ve doku kazandırılmıştır. El baskısı uygulanarak kumaş yüzeyinde rölyef etki oluşturulmuş, şekil zemin ilişkisi bakımından görsel algıyı etkilemiştir. Zeminin rengine göre koyu dokusal lekeler, zeminin önündeki motifleri algılamayı kolaylaştırmıştır. Tekstil tasarımının önemli ilkesi tekrar ile devamlılığı olan yüzey elde edilmiştir.

Görsel 11. Tahta Kalıpla Baskı ve Katlama Batik Kumaş Tasarım Çalışması, Dilber Yıldız, 2022, 2m Tekirdağ.

Görsel 12'de yer alan beyaz renk pamuklu mermerşahi kumaş siyah renk (aktardan alınan toz) boya ile boyanmıştır. Katlama batik yöntemi uygulanmıştır. Kumaş, katlanıp pamuk ipe bağlanıp sıkıştırılarak, kenar yüzeyleri sodyum hipoklorite, (NaClO) batırılmıştır. Boyanan kumaşın ağarması sağlanmış desen ve leke oluşmuştur. Uygulana batik ile şekiller ortaya çıkmış, şekil zemin ilişkisi bakımından görsel algıyı etkilemiştir. Zeminin rengine göre açık amorf (şekilsiz) çizgisel lekeler oluşmuştur.

Görsel 12. Katlama Batik Yöntemi, Kumaş Tasarım Çalışması, Dilber Yıldız, 2022, 2m Tekirdağ.

6. Sonuç

Tekstil ve moda sektöründe yer alan firmalar konumlarını korumak ve sürekliliklerinin sağlamak için günümüzün hızlı moda algısı içerisinde tüketicinin talebine cevap vermeye çalışmaktadır. Bu alanda çalışan herkese büyük sorumluluklar düşerken, özellikle tasarım sürecinde tasarımcının sürekli yeni fikir üretmek için girdiği yaratım süreci, çok önemlidir. Bu bağlamda tekstil alanında çalışan tasarımcılar geçmişte farklı toplumların kültürlerinden, gelenek görenek örf adetlerinden, teknik ve üretim yöntemlerinden esinlenirken artık günümüzde ayrıca farklı birçok disiplinden de etkilenmektedir. Böylelikle günümüz tasarımcıları farklı disiplinlerle bir arada çalışmaya başlamışlardır. Bu bağlamda bu çalışmada tekstil tasarımının farklı disiplinler arası çalışmalarının, kumaş tasarımına katkıları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, Tekirdağ tarihi yapılarının ahşap bölümlerin form ve doku özelliklerinden esinlenerek kumaş tasarımları yapılmıştır. Kumaş yüzeyine uygulanan batik tekniği elde yapılmıştır. Bu nedenle seri üretilmeyen her bir ürünün uygulama yöntemi elde tek tek yapılması nedeniyle uzun zaman da özgün eserler olması çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Kumaşların elde boyamaya hazırlık sürecindeki uygulama aşamaları (sıkı bağlama, dikme ve katlama işlemleri) uzun ve yoğun bir el emeğiyle gerçekleşmiştir. Çalışmada kullanılan tekstil yüzeylerinin desenlendirme yöntemleri için seçilen boyama tekniklerinden batik tekniği kullanılmıştır. Bu boyama tekniği ile kumaş tasarımında üç boyutlu tasarım çeşitliliğine katkı sağlayabileceği düşünülmüştür. Daha sonra Tekirdağ tarihi evlerinin ahşap yapılarında zamanla meydana gelen renk ve doku bozulmalarından esinlenilerek, kumaş yüzeyine tahta kalıpla el baskı uygulanmış özgün kumaş yüzeyleri elde edilmiştir. Elde edilen bu yeni kumaşlar, günümüz giysi moda algısı ile tasarlanarak kadın giysisine dönüştürülmüştür. Giysilerin tasarımları, prova mankeni üzerinde drapaj tekniği kullanılarak yapılmıştır. Böylelikle tekstil tasarımına ve moda endüstrisine katkı sağlamak amacıyla yeni öneriler sunulmuştur. Batik tasarımları günümüzde kişiye özel (houte couture) ve giyilebilir sanat (wearable art) olarak tasarlanabilir. Bu bağlamda çalışmada tekstil yüzey tasarımlarında, batik tekniklerinin kullanımı ve tahta kalıpla el baskı kumaşa üç boyutluluk özelliği katmış, izleyici üzerinde eserin görünümü estetik ve yenilikçi özelliği ile ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada elde edilen tekstil tasarımlarının gerek

kaybolmaya başlayan mimari ve tekstil sanatımızın gelecek nesillere tanıtımı sağlanması gerekse tekstil firmalarının sürdürülebilirliği için tasarımcının öneminin ön plana çıkması hedeflenmiştir.

Kaynakça

- Atalayer, F. (1994). *Temel Sanat Öğeleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydoğan, M. ve Oyman, N.R. (2021). "Batik Tekniğinin Farklı Tekstil Yüze Düzenleme Yöntemleriyle Kullanımı ve Uygulamaları", *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, Aralık'21 cilt: 14 Sayı: 28, s.731.
- Çevik, H. (1949). *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, İstanbul: Ahmet Sait Basımevi.
- Ertikin, A.G.Ç. (2021). "Disiplinlerarası Çalışmanın Tekstil Ve Moda Tasarımı Eğitiminde Önemi", *Uluslararası Eğitim ve Değerler Sempozyumu, Isoeva-5*, s.479.
- Gökaydın, N. (1996). *Kumaş Desenlemede Yaratıcı Çalışmalar*, Gazi Üniversitesi Yayın No. 26, Gazi Eğitim Fakültesi Yayın No.213.
- Halaçeli, H. (2011). "Dokuma-Sıkıştırma-Rezerve Boyama Tekniği İle Kumaş Yüzeylerinde Üç Boyutluluk Araştırmaları", *Tekstil ve Mühendis*, 18(84), s.32-37.
- Karakoç, E. ve Yayla T. (2015). "Cumhuriyet Meclislerinde Tekirdağ Temsilcileri (1923-2015)", *Rodosta'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ: Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, ed: Murat Yıldız, s.149.
- Kırışoğlu, O.T. (1991). "Sanatta Eğitim, (görmek, anlamak, yaratmak)", Ankara: Demiroğlu Matbaacılık, s.123.
- Kiper, T. (2015). "Tekirdağ Kentsel Sit Alanını Korunmasına Peyzaj Mimarisi Açısından Bir Yaklaşım", *Tekirdağ, Rodosta'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ: Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Kongre Kitabı*, Ed: Murat Yıldız, s.244.
- La Bruyere, J. (1885). *Caracteres, Bölüm XIII*, New York: Scribner & Welford, s.392.
- Özsoy, V. ve Ayaydın, A. (2016). *Görsel Tasarım Öğe ve İlkeleri*, Ankara: Pagem Akademi, s.120.
- Satkin, M. (2015). *Tarihi Tekirdağ Evleri Tekirdağ'ın Bilinmeyen Tarihi ve Kültürü*, Tekirdağ: Tarih Bilincinde Buluşanlar Derneği Kültür Yayını No:1, s.41-45.
- Stewart, S.C. (2011). "Interpreting Design Thinking", *Desing Issues* 32(6), s.517.

“Tekirdağ Kültür Envanteri” (2014). T.C. Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Tekirdağ: Trakya Kalkınma Ajansı, s.1

Kurt, S. (2003). *“Yaşayan Tekirdağ Kitabı”*, Ed. Sezai Kurt, Tekirdağ: T.C. Tekirdağ Valiliği Yayını, s.129-130.

Yayan, G. ve Ertürk, F.E. (2012). *“Sanat Eğitimi ve Batık”*, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), s.557-559.

Görsel Kaynakça

Görsel 1., 2. Kurt, S. (2003). *“Yaşayan Tekirdağ Kitabı”*, Ed. Sezai Kurt, Tekirdağ: T.C. Tekirdağ Valiliği Yayını, s.129-130.

Görsel 3., 4., 5., 6.,7.,8.,9.,10.,11., 12. Dilber Yıldız kişisel arşivi.